

Kolláth György alkotmányjogász, c. egyetemi docens, ügyvéd
www.kollath.com, gyorgy.kollath@gmail.com

XX. Országos Jegyző-Közigazgatási Konferencia, 2012. 09.28. Keszthely

Kolláth György: **Közjogi gubancok és egérutak**

/www.kollath.com: az előadás már fenn van ezen a honlapon/

Tisztelt Kollégák! Néhai mentorom, Fonyó Gyula szavával: T. Közigazgatászok!

Metodika: a címnek megfelelő teljes „dolgozat” - diszkusszióval – egy félnapos egyetemi foglalkozás szervezője. Belőle több változatú rövid kivonat: print-formátumú és képes, ppt-s prezentáció készült. /Kivonat, mert pl. az állami fő-, ill. közhatalom-megosztás tényezői szerinti analízis itt nem kap helyet./ A konferencia-anyag a web-en elérhető, szakmai elő zsűri is látta: többen kommentálták. Köszönöm mind a kritikát, mind az elismerést. A vetített oldalak felolvasása, képek „értelmezése” elmarad: kiemelés, hangsúlyképzést, átkötést, vitapontokat ígérek inkább.

Kezdőrugás Plurális start, államrezn: 1)Avitt kormánypárti opció: *Extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita.* /Magyarországon kívül nincs élet, vagy ha van, az nem olyan./
2) Aktuális demokratikus ellen-opció: *Értékrendek 6 szótaggal, sarkítva. EU=Acquis Communautaire: közös értékek, vívmányok. Hungary=egyház, kegyház, fegyház. 3)* Mértékadó államférfiúi filozófia, mely drámaian időszerű: **1946.** szeptember 19, Zürich! A majd' 80 éves Churchill szinte keresztes „háborút” indított egy *Egyesült Európa feltámasztásáért*: „És most olyasmit mondok, ami meg fogja döbbeneni önöket. Az európai család újratermelésének első lépése Franciaország és Németország partneri viszonya kell, hogy legyen... **Ha jól és tisztességesen építjük fel, az Európai Egyesült Államok struktúrája olyan lesz, hogy egyetlen állam anyagi ereje kevésbé fog számítani.**” **4)** Brüsszelben, Strasbourgban mind többen bosszankodva nevetik ki a neofita, külön utas honi erőlködést. Március idusán irredenta csatakiáltás volt itthon: *Igazságot Magyarországnak!* Válaszvicc: *Maják naptára, 2012=világvége?! Nem probléma. Költözzön Magyarországra! Mennek vissza 80 évet az időben!*

Csak 7 évre nyúlnék vissza. Egy blokk a 2005. évi előadásomból: *Elkelne olyan békebeli, decens és prosperáló miliő – és hozzá kapcsolt szellemiség, tudás, haladás -, mint ami a Deákék idején és utána volt. Olyan kohéziót, sajátos EU-szubségiót kéne megvalósítanunk, mint amilyen létezett Közép-Európában bő 100 évvel ezelőtt. Újra működhetnének az évszázadokon át bejáratódott gazdasági-kereskedelmi-kooperációs módok és azokra épülő kapcsolatok. Távlatokban, térségben, stratégiában, versenyképesen menne előre az, ami e régióban fontos. Ez jót tenne a gazdaságnak, de kezelné valamelyest a globalizáció általános, a társadalomra és az államgépezetre ható kihívásait is. Mérsékelné ugyanakkor a nacionalista-protekcionista, militáns felhangokat, amelyek pl. 14-ben, majd 39-ben kataklizmához vezettek. Egvelőre a szétartató erők az erősebbek.*

Restauráció A 2005. évi aggodás ma dicsértnek hatna. Ami azóta, főként 2010 nyaratól történt hazánkban, több mint szerencsétlen meghasonlás. Sarokpontja, konklúziója: a kormányzati filozófia de jure – de facto bújócskát játszva levetkőzi a rendszerváltó írott alkotmány egzakt, (ön)korlátozó, uniós kódexekkel és kartákkal konform világát: hogy **a nyereg alatt visszacsempéssze a történeti alkotmány ködös Kárpát-medencei (re)vízióját.** (Suttogó propaganda: **ALKOTMÁNY**=a történeti, addig ami van, csupán Alaptörvény. Ezért is van következetesen „ország”, „állam” helyén „nemzet”.) Ha pedig itt és most mindez már mégse menne, legalább létre– és **visszahozható a Szent-korona eszme** és -tan fílingje, s vegyítése a népszuverenitás (immár: közhatalom) néhány elemével - vélhetik főhatalmi kultúrmérnökök. Lopakodik, tolakodik **a Horthy-rendszer** komplex berendezkedésének **restaurációs kísérlete, mantrája.** Ilyen (rém)álom lehet. Ám **értelme és esélye uniós kereteken belül biztosan sincs.** Azokon kívül pedig a sansz - mondjuk - egy **belső-ázsiai retúrjegy** volna. Sértetten spekulálni a zavaros múlt-foszlányokon nem tilos, de kár. Időtlen, ellentmondásos ötlet-halmazt működő közjognak, azon belül alkotmány-filozófiának (államcélnek, sőt Nemzeti Hitvallásnak) beállítani két - duplán hibás - külön dolog: ez is, az is **pótcselekvés. C. Lagarde példabeszéde** idézhető (a válság előidézőiről, egyben gyógyítóiról

mondta): *látható a szökőár, ám /ők/ mégis fürdőruhát válogatnak. Magyarosan inkább: sportszárat, meccs-jegyeket. 2012 Magyarországnak fő baját hasonló: önkényes, kicsinyes, részrehajló államvezetési, közjogi attitűd adja. Ez oki eredetű baj: okozatai szétterülnek, hatásuk alig(ha) felmérhető, s kezelhető. A jog ebben a milióban: felhatalmazásunk, jogunk van bármihez, másnak coki.*

Diszfunkció, díszfunkció Közjogi justizmord szakadéka előttünk. Nincs dolgom a változások politikai karakterével (bár a karakter s a karikatúra különbségét érzékelem). Fair választás nyomán evidencia: Európa parlamenti demokráciáiban **5 fő erő verseng a hatalomért.** Konzervatívok, szociáldemokraták, liberálisok, zöldek és ultranacionalisták. Változó erőviszonyaik, hatalmi kombinációik odakint az alapproblémáktól mentesek: amennyiben mindez az alkotmányos, értékelvű, az emberi jogok primátusát élvező demokrácia kereti közt marad. Ám ha valaki kilépne - vagy sandán kikacsingatna - ebből /pl. ha amorf, bezárkózó és **alapelveket negligáló demokráciát, megcinkelt választásos autokráciát, kamukráciát hozna létre,** avagy ha eljátszaná a bent is vagyunk, kint is vagyunk kentaur-figurát/, azt a közjoga is megsínyli. Olyankor **az alkotmány(osság), s vele a hatalommegosztás, a fair, szolgáló közhatalom és közigazgatás zárójelbe, ill. padlóra kerül.** Már e tévút célja, kezdete is *diszfunkció: fejlett változata a bornírt falanszterek világa* (lenne). Vajon Magyarország (szabadság)harcosan, ultra-drukkerként, következmények nélkül elveket, különböző intézményeket és (köz)ügyeket **a fejük tetejére állíthat?!**

Manufaktúra, (el)baltázás Siófokon rendszerint a demokratikus jogállamiság alkotmányjogi és közigazgatási összefüggéseiről beszéltem. Keszthelyen, bár nem kései siratóra törekszem, zömmel bírálók és szemléltetők. Kb. akkora a különbség a bejáratott, európai jogállam és hazánk mai közállapota között, mint amekkora Siófok és Keszthely távolsága - gyalog. **(Ön)érdek-vezérelt, erőszakos, bornírt és morálisan romboló jogerózió** jellemzi a legutóbbi éveket, hónapokat. **A jog az improvizáló, taktikázgató pártérdek, pártpolitika - néha csakugyan egyéjszakás - ágyasa lett:** úgy is bánnak vele, sőt rendre mással fizettetik ki. A több száz új törvény zöme silány manufaktúra részrehajló, ötletszerű, szégyenletes végterméke. /L.: Sólyom László: „A stílus maga a rendszer!”/

Szemléltetés, ősi mondás: az események sokszor megvannak, majd egy ponton belépnek az időbe. Diákjaimtól kaptam anno **gyanútlan ajándékba egy kőbaltát.** Cikizéssel: nem ismétlő-fegyver, erőteljes viszont-humor, védj magad! - az eredeti üzenete. Ma **a balta odaképzeltető a H betű mellé: a borzalom, a balekság, az erkölcsi nihil, a szelektív szigor vagy tán a másodszerű üzlet jelképe** - jogi tekintetben is. Barátok, ösellenségek, analfabéták is értik.

Férfias kilences Korábban mérsékelten, illedelmesen adagoltam a kifejező-leleplező, derűs szemléltetést. Most 3 okból másként lesz. 1) Dürrenmatt szerint a humor az egyedüli műfaj, amit korunk közönsége megérdemel. 2) Különösen igaz ez a magyar államvezetésre, mely fogékonyságot főként a bornírtságok iránt mutat. 3) Ha a derűs prezentáció jó, mert kb. a fele igaz, akkor sok szót és időt lehet megtakarítani. Hadd tegyek ide nyomban két - a valóságtól totálisan elszakadó szemléletmódra, a fundamentalista hozzáállásra hajazó – bon mot-ot. A) Okoskodhatunk vajon tündérmesésen így: **ha egy asszonnak egy gyermek kihordása 9 hónap, akkor 9 asszonnak csak egy-egy hónap!? Aktuálisan, nosza! Férfias ésszel, intő kézzel csak akarni kell?!** B) A főfinánc (V.ö: Übü király!) „tudja” hogy kétszer kettő öt. Pár(t)jának meggyőződése ugyan, hogy $2 \times 2 = 6$, de kicsit kevesli...

Gyakran nincs morál, hitel, (m)érték a közhatalmi dolgokban. Jogi pandant: sorjáznak a még hatályba se lépett, mégis-máris módosítandó, hatásaiban sose bevizsgált törvények. Sajtótájékoztatók lépnek elő jogforrássá: X,Y,Z ötlet 24 órát nem ér meg. Nem kéne ezeket - pl. választójog - előbb állatokon kipróbálni?! Rendszerré áll össze: fogadatlan prókátorok

éber kómában, pár éjszaka alatt bármit össze(vissza) kodifikálnak, amit aztán a publikumot kikerülve, magánember főnökeik rezzenéstelen arccal a T. Ház elé tárnak. Így mosódik el - gyáván, kirekesztően - a törvény-rendelet klasszikus, garanciális különbsége.

Mielőtt további plasztikus kifejezésmódra is váltanék, két komoly megjegyzés. 1) Előadásom a címéhez képest **asszimmetrikus**. Sok, bár nem teljes körű gubanc jön szóba (csak az Alaptörvény (AT) kapcsán már előjött, **százas nagyságrendű** baki-gyűjteményből talán a lényeg lényege), ugyanakkor kevés egerút kap helyet. Nem vagyok, nem leszek döntéshozó, aki elvállalja és végig viszi a korrekciókat. Ámde egykorvult kodifikátorként **majdnem minden bajra látnék szakmailag védhető megoldást. Ötletezni, fecsegni, kitarulkozni nem itt kell. Pár skicc kap csak megjelenítést.** 2) A **humort ébresztőnek és a hamisság leleplezésére** is szánom. Megütközöm azon, hogy állami főtisztviselő, ill. vezető pártkader /néha alkotmányjogász címkével, álruhában/ **hogyan próbálja elrejteni, kidumálni a rendre alkotmányértően, brutális, primitív paternalizmussal írt aktuálpolitikai célt és önérdeteket** (kül)honi analógiák, példabeszédek, kamuhivatkozások és méricskélések által. Ekként: ez meg az benne van X,Y ország jogrendjében: nehogy már azt állítsák, hogy az említett nem jogállam. Meg még: ha egy másik területen ez meg az adott, létező, megtúrt mód, *miért nem tehetnék meg mi ugyanezt?! Majd ha ők is korrigálnak, mi is így teszünk. Változást, ország-megújítást ígértünk – nemigaz?! Tessék!*

Ki válik legendává? Mi mozgatja mindezt? Több minden. A mérsékelt tehetségen, s hozzá(nem)értésen túl főként a sanda generális ars poetica-ja: *Smafu a tisztesség (másutt: a kötelesség) egy jó alkalomhoz képest. Mi váljunk legendává!* Nem látni a kormány-oldalon megvilágosodást. Kilátástalan, lényeg-elterelő utóvédharc dúl. A szemezgetett, erőszakolt §-méricskélés azért zsákutca, mert *az alkotmányjog kb. fele szokás, illem, kompromisszum, belátás, jóhiszemű együttműködés, a békés, fair hatalom-váltás axiómája, demokrácia-érték elvben, gyakorlatban.* Ebből itthon mákszemnyi sincs. Márpedig (ma)holnap muszáj lesz mindezt újból élő, következetes, napi érdektől független normává tenni. Hitelesítőként: *korrekt módon megváltoztatható lenne a választási szisztéma: ám úgy, hogy X időben, 5-6-párti alapon eldöntik, de csak az aktuális választás utáni (!) voksoláskor üzemelik be.*

Kitekintés Hazabeszélős mentségkeresés ellen: az EU, ill. a Velencei Bizottság nem csupán az írott norma-szöveget elemzi, hanem annak hátterét, okát, közegét, összefüggését és kihatását is, méghozzá a **jogállami - alapértékbeli - minimum optikájából**. Nem receptet ír fel, nem helyettünk kodifikál, csupán diagnosztizál, vészkiáltást szólaltat meg. Ilyen merítést az itthoni közjogászok, más hozzáértők készséggel elvégez(het)tek volna: a kormánytényezőknél pedig ez kötelessége is volt. Előbbiek javát közel se engedték hozzá, a fair előkészítést az utóbbiak egyszerűen elsumákkolták. Hozzáférhető az Unió minden tagállamának alkotmánya. Meríthettek volna A,B,C alaptörvényből demokratikus, modern megoldásokat: egy az egyben átvehették volna az EU Alapjogi Chartájának már államilag bevállalt teljes (!) egészét. Meg se próbálták. **Az Unióban egy alaptörvény - igen nagy részben - közös vívmányok alapján készült értéktartalmú, de ideológiailag és pártalapon semleges, stratégiai léptékű, távlatos normaköteg: általánosan elismert elvek, szabályok és modern kihívások válaszának együttese.** Taktikai szempont, időszakos pártérdek modern alkotmányt nem determinálhat. Önző-ártó hatalom-koncentráció másutt, demokráciában ismeretlen: Európában meg sem mernék kísérni, még ha 200 éve volna is rá hatáskör. Műhiba volt itthon összekaparni innen-onnan az antidemokratikus resztliket (alkotván így **közjogi Frankenstein**). Az, hogy *de facto minden hatalmi monopóliumot felelőtlenül, nívóatlanul, kontroll-nélkül egy kézbe adnak: veszélyes kísérlet, pre-diktatúra, ezért alkotmányosan elfogadhatatlan.* Mégis így lett. Kakukk keres fészket így magának. Last minute szemlélet tarolt itthon: sietni, amíg a 2/3-ad megvan?! *Lebutított, kisszerű, hamis,*

versenyképtelen bonapartizmus ül tort. Egocentrikus megkerülő csel vezetett így az alkotmánytól egy Orbán-pátensig, „a” felcsútmányig”, s annak többi, hasonló leágazásáig (pl. igazságszolgáltatás, alkotmánybíráskodás, választójog)!

Túl erős minősítés ez? Nem. A 2011 tavaszán grüндolt alkotmányozás elemi szinten, vagy akár csak nagy koponyák vitája révén is nélkülözötte a tudományosság bármiféle közbeiktatását. „Amerikáztak” ugyan egyesek az egy mondatos szlogen szintjén: közröhejt kiváltva. Pl., odaát *kérges tenyerű farmerek alkotmányoztak*. Műhiba ez: benne még az évszázadokkal ezelőtti USA nívó sem tűnik elő. Példa: *"Franklin az alkotmányra 'eszközként', ti., a végrendelethez hasonló jogi eszközként tekintett. Manning szerint másféle eszköz volt ez: 'hegedű módjára készült, kevés húrral, mégis úgy, hogy az uralkodó többség kedve szerinti dallamot játszhasson rajta."* Manning észjárása megfelelt volna a hazai kérgesek gondolatvilágának: csakhát könnyebb írni, mint olvasni. Közjogilag, eszázadi szemmel nézve mindkét állítás zsákutca. A végrendelet ui. egyedi jogi termék: az alkotmány viszont az egész közösség, a nemzet jogi alapköve (Stradivarija, jogának Bibliája). A választott többség önérdékű „hegedülését” épp’ a fékek és ellensúlyok intézményes rendszere gátolja - mindmáig. Későbbi példa: néhai G. Ford 1974. augusztus 9-én, eskütetele kapcsán ezt mondta: *"Alkotmányunk működik. Nagy köztársaságunkat törvények kormányozzák, és nem emberek."* Vagyis: **hogyan meg se tehessen az önző és önkényes lépését az, aki erre hajlanék: időtálló norma, rendszerszintű gát és összjáték vegye el a visszaélés esélyét.** Ha csak egy mondat lehetne az alkotmány essenciája, ez lenne az. /Ám ha nem csak egy(két) mondatra kíváncsi a hallgató-olvasó: a honlapomon általános és szakágazati metszetekre bontott elemzések részletezik mindazt, amit itt a méltányos 40 percbe se tudnék sűríteni./

Példaként 2 idézet. Spanyolország alkotmánya preambulumaának a végén ez áll: “Ennek megfelelően a Cortes elfogadja, **és a spanyol nép jóváhagyja az alábbi Alkotmányt**”. Másik, portugál alkotmány 21. cikk: *Ellenálláshoz való jog „Mindenkinek joga van megtagadni bármilyen rendelkezés végrehajtását, mely veszélyezteti jogait, szabadságait és biztosítékait, valamint ellenszegülni bármilyen agressziónak abban az esetben, ha a közhatalomhoz való fordulás nem lehetséges.”* Megjegyzés: a fasiszta diktatúrát maguk mögött hagyva itt és így világos, hogy ki van kiért: kit kell korlátozni kiért és miért.

Európai anizksz hazai tükörben A honi közbeszédben alig(ha) jelennek meg a közös irány(tú)t jelentő európai vállalások, elvek, karták, demokratikus elkötelezettségek. Rejtegetjük, szégyelljük azokat? Helyükön a gyarmati lét veszélyére utaló kiszólások, Moszkva-Brüsszel analógiák, más sértő kitételek mutatkoznak (pl. elparentáló utalás a brüsszeli bürokraták színvonalára: egy vidéki kóceráj vezetésének képessége tárgyában). Igaztalan, felesleges mindez: de ezek csak jelzők! Ami csakugyan **mérce, az európai kormányzás öt alapelve: nyitottság, részvétel, elszámoltathatóság, hatékonyság és a koherencia volna. Az ötből egyszerre nálunk talán csak 1-1,5 van jelen.** A modern állam jól összehangolva és együttműködésekben: **a)közhatalom, b)közpénz-gazda, közmecénás, c)első az egyenlők közül, mint politikai aktor és színtér.** Egyik sem megy: bár egyik másik a többi rovására megy. A hiányt ígéretések, üzenetek, hatalmi próbálkozások, link dumák, vázlatos papírok, nominált „tervek”, sajtópolémia és jogi csürcesavarok pótolják (pl. egy légius jó államról).

A honi főhatalom **a saját tenyerébe ülve méri önmagát: veregeti a saját vállát.** Lássunk néhány – sokszor csak szordínóban, kávészünet idején közölt - baráti, külhoni, szomszédbeli jelzést! EU alap-dilemma: *kiért-miért tántorognak ki önként önök a nyugati demokráciák (kultúr)köréből, s hová készülnek?! EU-vicc: - Hello, where are you from /honnán való*

vagy?/- Budapest.- Bukarest?- No, Budapest, Lánchíd, Duna, Pest-Buda, Teller, Puskás... - Yes, Budapest, Orban, Fides! - No, Bukarest (akkor inkább).

Hungary (H) olyan autó, mely 180-nal rohan a sztrádán, de az utat csak a visszapillantó tükrökből nézi?! A H kórház-jel (is). A magyarok - már nem csak a labdarúgás terén - vagy lakodalmat ülnek vagy temetnek. Örömóda vagy Székelyhymnus - ez minden?

A magyarok karikás ostorral csinálnak alkotmányt, váltanak főtisztviselőt. Miért nincs maguknál a jogi hibáért felelős(ség), vagy minimális kontroll, ill. minőségbiztosítás sem? /Minőségbiztosítás anno: a kész ágyú csövére ráültették a készítőjét az első lövéskor. Övé a kockázat a silány munkáért: régen gyakran, mindjárt az elején szétrobbant az új fegyver. Hány Ülő Bika akadna otthon?! Ki áll jól személyesen a malőrért? Mantra: szerelemben, háborúban minden csel megengedett. De mivel a M.E. szerelemes a háborúba, minden csel megenged(het) magának?

A kormány kitart, az EU betart(at) A honi „(köz)jogi kultúra” sem szokványos. Annak láttán eltorzult arccal fogják a fejüket külhoni barátaink, szövetségeseink, kollégáink. Lassan komolyan venni kényszerülnek: az Unió lényege rendül(het) meg, ha az EU-ban Münchhausen báró, a szőnyegen repülő fundamentalista, a határtalan hittérítő, a szómágus, a cseles középjátékos, az irredenta győzhet. A lódtásra (hódtásra) épülő szisztémában semmi sem biztos, és senki nem nyertes. Németország, és még tíz demokrácia-féltő társ a minap erős üzenetet (iniciatívát) küldött. Nem csak szankcionálás lehet a különködő szembenállás következménye: **egyszerűen lecsúsztathatják Európa jobb felének térképéről a renitens országo(ka)t.**

Unió alap-üzenetek: Az uniós alapértékeket ui. az alapszerződés 2. cikke sorolja fel. Az unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok - ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait - tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közösek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában. Kinek, melyik szó nem világos, melyik a kakukktójas, miért és meddig? Veszi ezeket itthon komolyan a kabinet!?

Ez pedig az Unió Alapjogi Chartája preambuluma kivonata: Szellemi és erkölcsi öröksége tudatában az Unió az emberi méltóság, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás oszthatatlan és egyetemes értékein alapul, a demokrácia és a jogállamiság elveire támaszkodik. Tevékenységei középpontjába az egyént állítja, létrehozva az uniós polgárság intézményét és megteremtve a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget. „Az Unió... biztosítja a személyek, a szolgáltatások, az áruk és a tőke szabad mozgását, valamint a letelepedés szabadságát. Ennek érdekében a társadalmi változások, a társadalmi haladás, valamint a tudományos és technológiai fejlődés fényében szükséges az alapvető jogok megerősítése e jogoknak egy chartában való kinyilvánítása útján. Ez volna a gyarmatosítás?

Külföldről - a tisztánlátás, s a kijavítás előmozdításán túl - nem jön varázsütésre megoldás. **Krédó onnan - az EU, a NATO, a szövetségeseink felől - nézve a szabad, tisztességes, európai értékrendű választás esélye: igen vagy nem. Ettől van itthon hidegrázásos berzenkedés. A 4 választási alapelv (általános, egyenlő, közvetlen, titkos) szavatolható-e,** továbbá mit+miként akarunk a határokon túlra? Igaz, hogy **veszélybe került e négyből három?!** Igen: sikerre esélyes kormányzati teljesítmény híján jött s jön a közjogi szisztéma megbuherálása. Spröd humor: *nem akarnak véletlenül választójogot adni a reptéri tranzitutasoknak, az ausztrál légikisasszonyoknak is?! Hogy oldják meg ez utóbbit: a névjegyzéktől a dupla-szimpla, titkos voksig? Kampányolnak majd 2014-ben nacionalista motívummal, szólamokkal, irredenta jelképekkel Ukrajnában, Romániában, Szerbiában, Szlovákiában? Belegondoltak: mi történhet a szomszédoknál a magyarországi jogi kellékekkel és üres garanciákkal, kampánycsenddel, idegen joghatósággal, a lesre játszó új*

eljárási törvény sarkalatos megoldhatatlanságaival!? És főként *mit kapnak ezért a „saját” államuktól, a helyi potentátoktól az ottani magyarok? Van őszinte felelet? Kinek fontos itthon az egyenes, konstruktív, mások szuverenitásával is számot vető válasz?*

Állam és (köz)jog anno és a századelőn 40 évnyi közjogi pályám idején nem volt aranykor. Kétszer csillant meg az esély, hogy valami jó mégis csak születhet. Előbb 1987-90 között: időben és rangban elsőként a **rendszerváltó jogalkotási törvény mentén nyílt kedvező helyzet** /amit többen már akkor is tárca-kodifikátorként élesztgettünk, szolgáltunk/. Aztán pedig a Sólyom- vezette **Alkotmánybíróság első 5-7 évében kristályosodtak ki alkotmányos fundamentumok és kritériumok**. Csikorogva bár, de jól startolt mindeme (együtt)működés az államélet - nem gazdasági – vetületeiben, horizontális és vertikális intézményeiben. A III. Köztársaság **alkotmánya működni kezdett, és azt elvi szilárdsággal, európai aurával jogilag kibontotta, előmozdította, szavatolta a korabeli AB**. AB-idézet: Magyarország jogállammá minősítése ténymegállapítás és program egyszerre. A jogállam azáltal valósul meg, hogy az Alkotmány valóban és feltétlenül hatályosul. A jog számára a rendszerváltás azt jelenti, és jogi rendszerváltás kizárólag abban az értelemben lehetséges, hogy a jogállami Alkotmánnyal összhangba kell hozni, illetőleg - az új jogalkotást tekintve - összhangban kell tartani az egész jogrendszert. Nemcsak a jogszabályoknak és az állami szervek működésének kell szigorúan összhangban lenniük az Alkotmánnyal, hanem az Alkotmány fogalmi kultúrájának és értékrendjének át kell hatnia az egész társadalmat. Ez a jog uralma, ezzel lesz az Alkotmány valóságossá. A jogállam megvalósítása folyamat. Az állami szervek számára alkotmányos kötelesség ezen munkálkodni.” (ABH 1992, 77., 80.)

Félmúlt Mindez mégsem kellően formálódott ki, s nem tartott sokáig. Elsősorban párt-taktikai okból **lefékeződést, meddő szócséplést, kihagyott ziccereket, majd kibékíthetetlen hideg, verbális polgárháborút hozott** a 90-es évek második felének ellenségeskedésre hangszerelt jogpolitikája. Pedig, akkor már és még esély lett volna a sietősen összerakott, rendszerváltás kori intézkedések és intézmények monitoringjára, javító-kiegészítő korrekcióira, és ezek csúcsán **két stratégiai lépésre**. 1) Magyarország XXI. századi önképének, s benne állam és jog-stratégiájának az elkészítésére, s egy valóságos, többszektorú állam(háztartási)reform tető alá hozatalára. 2) Előbbiek koronájaként pedig egy immár nem átmeneti, hanem új, karakteresen **eszázadi, hagyomány-tisztelően magyar, ugyanakkor európai értékekkel, elvekkkel és megoldásokkal is megtűzdelt alkotmány lett volna elfogadható, s népszavazással megerősíthető**. Ehhez az 1996. évi OGY-határozatba foglalt – s pl. Magyarország 1000 éves államiségát is elismerő, jó kompromisszumokat megjelenítő – **alkotmány-koncepció megfelelő** kiindulópontokat, egységes intézményi rendet, emberi jogi alapozást stb. adott volna. *Lelazsálták, kikerülték, link dumával annullálták*.

A **mélyrepülés** innen datálódik, sőt a zuhanás - értékvesztéssel, (szak)politikáknak álcázott halandzsával, ártó hatalmi licitekkel, joginflációval, kötelesség-szegésekkel, perifériára szorulással - **napjainkban is tart**. Kevés ugyan a rendszerváltás eddigi 22 éve, de ez sem lehet alibi a mind alacsonyabb nívójú, primitív paternalista jogi munkára, az önkényes, szimbolikus „törvénykezésre”, az egyeduralmi koncentrációra, az árvalány-hajas, magyarkodó protekcionizmusra és a megvizsgálatni is tilos lenyúlásokra. Némelyik alibi-törvény (pl. a 3 /sors/csapásról) nem pusztán balfogás, hanem tömény, avított jogfilozófia.

Amilyen az állam, olyan a joga A hatalomgyakorlás módját, az állam és a polgár kapcsolatának a megoldásait sokszor a bizalmi elv kiiktatása, az azonnali pótcselekvés és az egy liba, egy pásztor logika mozgatja. Elvált egymástól a jog és az érte viselt felelősség. A hibás út kilométerköveit kockák jelzik: alapjogok lekezelése, alkotmányos intézmények kiüresítése, a függetlenség ethoszának kiölése, rendpárti hullám-lovaglás. Odalent majd' mindenkit adminisztratív fellépés és kontroll, objektívnek titulált előírás és szankció fenyeget. Felismerés sincs: demokratikus jogállami, eurojogi miliőben elkerülhetetlenül a körmünkre ég

olyan, együttes tennivaló, mint a dereguláció, a decentralizálás, a helyénvalóság (szubszidiaritás), több területen a deetatizálás és a depolitizálás. /Ellenkező az irány. A 70-es, 80-as években kivívott szakmai igazságokért ma újra meg kell küzdeni – előnytelen, nem is mindig veszélytelen közegben./

Normatív, egyedi, mindegy Az ezredfordulón a XXI. század jogi kihívásai sorában még Sütő Andrászt idéztem: *A törvény igazsága általános és hozzávetőleges, mint a katonabakancs.* Boldogságos Sütő András és boldog békeidők! Mi lett (belőle)? **Általános:** (megalapozott, nem percértékű, kiterjedt, valódi megoldásra vezető norma) helyett keveseknek kedvező alkalmi, **egyedi. Hozzávetőleges:** többféle polgári méret helyett **kényszer-zubbony** típusú rendezés. A **bakancs**-stílusjegy oké. **Igazság-szolgáltatás** helyett **jog (személyes szeszély) - szolgáltat.** **Törvény(es)** ma mindaz, amire törvényt hoztak. Úgy adnak, hogy elvesznek. Megszorítás? Az nincsen, talán csak Otellónál-Dezdemónánál láttunk ilyet. **Mindezzel szemben aktuális, csúfondáros bon mot - Mark Twain-től való -: ha a kabinet ülészik, senki vagyona nincs biztonságban.**

Kéttucatnyi konkrétummal igazolható justizmord az, hogy pozitív vagy negatív, ám egyedi kivételezések normatív áruhában jelennek meg. Ezek a Lex X,Y, Z. kamu-törvények. A jogszabályi formába foglalt egyedi hatású döntésekkel kapcsolatos bírálatát az Alkotmánybíróság az 5/2007. (II. 27.) AB határozatában foglalta össze: „Az Alkotmánybíróság a 31/1998. (VI. 25.) AB határozatában kifejtette: »(...) mivel a **joggal való visszaélés tilalmának forrása az Alkotmány 2. §-ának (1) bekezdése, alkotmányellenes az olyan rendelkezés is, amely amiatt ütközik az említett tilalomba, mert a jogalkotó valamely jogintézményt nem annak jogrendszeren belüli rendeltetése szerinti célra használt fel.**« (ABH 1998, 240, 245-246.) (...) Az Alkotmánybíróság a fenti megállapításra hivatkozással (...) a következőkre mutat rá: a jogalkotás diszfunkcionális, ha a jogalkotó normatív szabályozási tárgykörben (...) egyedi döntést hoz. A normatív aktus szükségképpen eleme ugyanis az, hogy a címzettek köre szélesebb, s nem közvetlenül és konkrétan meghatározott egy vagy több személy, vagyis a rendelkezés nem valamely konkrét egyedi ügyre vonatkozik. **Ha a jogalkotó a hatályos jogszabály alkalmazását, vagy a jogszabály normatív módon történő módosítását kerüli meg az egyedi döntés jogszabályi formába öntésével, a megoldás visszaélésszerűvé válik.** Az Alkotmánybíróság az 5/2007. (II. 27.) AB határozatában megállapította, hogy az annak alapjául szolgáló indítványban kifogásolt jogszabályhely „szerinti egyedi esetre szabott, jogszabályi formába öltöztetett döntés sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság elvének szerves részét képező jogbiztonságot”. Köztudomású: hibás, **egyedi** közhatalmi aktusokkal szemben a Ptk. 349. § nyomán teljes körű állami kárfelelősség érvényesül. Ámde a turpis hozzáállással alkotmányt, törvényt sértő, bajok özönét normatív szétterítő, **jogalkotó** közhatalom immunis. Ilyenkor illik Burundit emlegetni.

Oltsd el a régi tüzet...Gya(ko)rló jogéletünk a **század kihívásaival** (globalizáció, uniós alapelvek, jogi illeszkedések, biztonság vs. emberi jogok, harmadik generációs és innovációs jogok előretörése stb.) értőn **foglalkozni sem hajlandó. Sem kérielt, vonzó és modern államfilozófia, sem külső-belső garanciát jelentő, eurokonform jogfilozófia** nem látszik, nem készül. Talán az a stratégia, hogy nincsen: nem is kell stratégia. Korlátlan mozgástér, belterjes szuverenitás kell: csak „feltétlen” külső pénz jöhet. Az úzust a **gyorsnászad-kinyilatkoztatás jellemzi. Csak hol találni hozzá lejtős tavat vagy vízesést?!** Improvizációkra, kicsinyes kozmetikázásokra, mohó, végig nem gondolt hódításokra, autonóm részek tarvágására épülő rezsim üzemel. Évtizedekre szóló húzóerő híján, sőt korrekt diagnózis, reális koncepció nélkül „ország-megújítani” hazardírozás. Erős állam mint szlogen felbukkan: tartalma, mélységélessége nincsen. Mitől erős egy rendszer: vagy a szuronyok er(d)ejétől vagy a társadalmi legitimitációjától. Sem ez, sem az - igazán. **Társadalom-szervező elv 3 ismert: demokratikus jogállamiság, felsőbbbségi diktatúra, káoszba hajló anarchia. Mintha egyszerre mindhárom rajtunk ülne.** Irányított demokrácia, centrális erőtér, krízis-lépések,

„védelmi” populizmusok: a hatalom hibás, hiányos felkészültségét, szóinflációba menekülő munkakultúráját, rossz lelkiismeretét, netán rossz lelki egészségét fémjelzik. Lehet, hogy mindezzel sokan önmaguk legjobb formáját, képességeik maximumát nyújtják? Alkalmasint igen. A jogalkotás csípőből önti a **felszínes, demagóg, semmivel sem alátámasztott, hatósági ízű, szankció-központú** regulákat. Kriminális közéletünket az állandó „bétékázás” a végletekig kriminalizálja. **Alkalmi, önérdékű, szavazat-maximalista párttaktika** szab meg **évtizedekre szóló közügyeket. Drámai a visszaesés elvi, morális, szakmai és minőségi** tekintetben – a jobb **jogi karok II-III. évfolyamához, tankönyvi tételeihez képest is. Angol eredetű bon mot: oltsd el a régi tüzet, hogy újat gyűjthass.** Nem megy: már a tűzoltásnál is előbbre való a folytonos (háborús) gyűjtogatás. Rendesen a jog **a társadalom-tudományok matematikája.** Egy jó jogszabály olyan tiszta, **mint egy matek képlet**, egy fölösleges vessző sincs benne. **Fényévnnyire távolod(t)unk** ettől: mind a jogi rendezés valós szükségletét, eredetét, alapjait, tartalmát és formáját, határait és hatásait, vagyis a tisztelhető, betartható törvény kritériumait tekintve. **Évezredes axiómát is kikezdték:** ti., hogy **a törvény nem tudása nem mentesít.** Igenám, de ha visszamenőleges negatív jog képződik „igazságosság” címen, akkor **hogyan tudta volna a kárvallott a jogtudatát és életviszonyait a később jövő norma büntető parancsához igazítani?! A fikció is kizárt.** Ha halbiológus ábrándozik ezen: dilettáns igyekezet, szájalmas, leintenivaló. Am ha jogviselt ember próbálkozik ekként, nincs bocsánatos bűn. Tegye a végbizonyítványát az esküokmánya, a kinevezése, s a keze munkája mellé. Jól mutat együtt az abszolutorium és a számos abszurdum.

Modellek, közjogi érvénytelenség és más gubancok Vannak persze nemzetközi szerződéssel összefüggő, EU-jogi szinkront képző vagy más jogos igény által kiváltott és elkészült törvények. Amde **modellezhető a túlsó véglet, a rendszert bontó szélsőség: a kimódolt, másodszándékot előtérbe állító, leplezett, mégis céljában és eredményében nyilvánvalóan önző közhatalmi és jogpolitika** determinálta jogalkotás, melyben az **egyirányú „felhalmozás”** élből jön és tarol, **5 lépésben.** 1) Átszervezik, átnevezik X alkotmányos intézményt. Gyakorlatilag mindet. 2) Stratégiai csúcspozíciót hoznak létre benne, zömmel egy személyre kialakítva. 3) 9-12 éves mandátummal betonozzák be, teszik szinte leválthatatlanná a már előre kiszemeltet. 4) Ájtatos képpel beleültetnek egy vagy több bizalmast (**nicknevük: orbaniták**), majd már együtt színlelik a poszt függetlenségét. 5) Ellehetetlenítik, elkedvetlenítik, szinte kalodába zárják az utánuk jövőket. Ez a mód még annak az egy-két, rátermett kiválasztottnak, kiemelt kádernek sem kedvez, aki fair körülmények között, többpárti konszenzus alapján is elnyerhette volna, sőt a fülkeforradalmi restauráció bukása után ismét elnyerhetné magas, valóban intakt tisztségét.

Itt egy elv és egy elszánás elkerülhetetlen. **1)** A politikai váltógazdaság választásokon versengő mezőnyétől egyszer s mindenkorra, garantáltan, de jure, de facto el kell választani a politikailag semleges, független tisztségek és posztok rendjét és /már adott/ stáblistáját is. **2)** A helyre állítás szükségszerű, jogi módja kialakítható, normatív és egyedi rendezés karöltve hozhat reparációt. Válaszcsapás, székfoglalás amonnan, retorzió váltásként is tilos: de nem csak a status quo és/vagy a felfordulás, sértő kiebrudalás lehet a választék. A függetlenség védett, garantált ethosza lehet az egyetlen iránytű. Ez kell hogy ezután elvi zsinórmértékként megszabja a politikusi és a szakapparátusi garnitúra korrelációját a közigazgatás bármely szintjén és szelvényében: a jegyzőktől a minisztériumi főosztályvezetőkhig. Mert ha nem? Akkor frusztrált szolgák alibiznek, cserélődnek, csetlenek-botlanak és igazodnak nagyképű, felismerhetetlen vetésforgó által, hűségéből vagy kegyelemben oda rakott, napi szeszélyek szerint dirigáló, kontrollmentes pártemberek túszaként. Lakossági, ill. testületi figyelem, kapcsolat és ellenőrzés híján **a túltengő „államigazgatás” az első két tanácstörvény miliójét, auráját idézi.** Előlegként a formálódó (?) **járás ennek tömény esszenciája.**

Városkörnyék, mini és maxi régió, többcélú kistérség, mint többé-kevésbé organikus képződmények után „sikerül” 30 évet visszalépni, hogy a brancsból senki ne maradjon méltó stallum nélkül: bűn és hiba egyszerre. Évtizedekig **két fontos elv versengése, vízváltója és okos, kompromisszumos harmóniája érvényesült:** van, ahol a lakosság közelsége és a helyi testület figyelme-fegyelme a nyomós, hatékony és takarékos érv, ill. megoldás. Míg másutt speciális értékek, szaktudások és garanciák igényelnek távolság tartást, vertikális rendet, helyi odakozmálástól mentes oltalmat. Az egyoldalú, kormányzati habzsolás, nyomulás avítt és kontra-produktív.

Lupus in fabula Ma a parlamentben (majd) minden ellenzéki próbálkozás megtörik a többség 2/3-os erőfölényén és rá hivatkozásán. **Mi is a 2/3:** formálisan egy korábban, találmányra belőtt arányszám, érdemben pedig az Alkotmánybíróság (AB) szerint „*a minősített többség nem egyszerűen ...formai előírása, hanem olyan alkotmányos garancia, amelynek lényeges tartalma az országgyűlési képviselők közötti széles körű egyetértés. Mindez az alkotmányos berendezkedés alapjainak megőrzésétől elválaszthatatlan.*” (Kommentár 92. oldal). Nem maga az arányszám, hanem annak eredete, (ind)oka, egyetértést kifejező kritériuma a döntő. Lehetne, volt is más garancia és mérték: pl. a 4/5. **Nem lenne mellőzhető a két oldal konszenzusa a legsúlyosabb, rendszerelvű, 4 éves cikluson túl mutató ügyekben. Ez a minősített többségű személyi ügyeknél ugyanígy jutna érvényre, ami már a demokratikus legitimitációt is érinti.** Következtetés: egy kellékhányos, otromba alkotmányozás már csak a fentiek miatt is lehetne alkotmánysértő. **Az alkotmányozó és a törvényhozó hatalom nem esik egybe: az előbbinél kell lennie minőségi többletnek.** Nálunk nem volt, ma sincs.

Kamu-kétharmad Sajnos a közbeszéd, a jogi kommentárok zöme, sőt az ellenzék (még)is **Jolly Jokernek tekintette a 2/3-ot. Nem az!** Próba: mi a 2/3? a)A 4. vodka után két fiú és egy gyönyörű lány programot tervez. Srácok: Csináljunk egy örült, vad szex-éjszakát! 1. fiú: benne vagyok! 2. fiú: oké, mi az hogy! Kislány: nem, nem akarom! Legények: *-kisanyám, a 2/3-ad az kétharmad!* Némi erőszak ember vagy ország ellen?! Btk-beli tétele a partiképes ifjakkak: 5-től 10 évig terjedő szabadságvesztés. Ennyi (mandátum)idő szinte senkinél sincs. b) Közúti balesetet szenved egy képviselő. Dísztávirat, jobbulást kíván *a Ház: 268 igen, 100 nem és 18 tartózkodás. A 2/3 formai előfeltétel, nem érdemi adu. Mennyiségi tekintetben egy kevéssel több, mint a sima határozatképesség. De érdemi meghatározó szerepe nincs: tartalmilag egy minősített többségű döntés éppúgy lehet jó mint rossz, alkotmányos vagy alkotmánysértő.* Ha ez evidens a helyi jogalkotásban, annak kell(ene) lennie felsőbb szinten is.

Jogállamiság A demokratikus jogállamiság katasztrófa-sújtott területévé váltunk. A jogállamiság - a törvények, s nem a jogászok uralma - főbb válfajait így munkálta ki az AB 2 évtized alatt: **jogbiztonság, kiszámíthatóság, normavilágosság, hatalommegosztás, az eljárási garanciák védelme, a formális jogállam és az igazságosság kapcsolatrendje, az alkotmányos büntetőjog mibenléte, a felek eljárási pozíciójának korrekt megállapítása, s benne pl. a fegyverek egyenlőségének elve, a közigazgatási határozatok bírósági kontrollja, a közigazgatás törvény alá rendelése, az alkotmányos szervek együttműködési kötelezettsége, a közhatalmi szervek demokratikus legitimitációja, a közjogi érvénytelenség megállapíthatósága, a minősített többség megkövetelése, az alapjogi kétharmad vizsgálata, az ígérvények sorsa, a bizalomvédelem, a szerzett jogok védelme, a várományok sorsa, a visszamenőleges, negatív jog tilalma, az időmúlás jelentősége és az alkotmányos idő lehető kímélete.** **21 tétel.** Tesztkérdés: vajon mennyit lehet megtalálni ezek közül tételes normaként az Alaptörvényben /AT/, s a törvényalkotás mindennapjaiban? Szinte semennyit! Ami még nagyobb baj: **egyikünkél sincs fejlődés** 2010 II. féléve óta, rohamos romlásuk azonban tény.

Az ész pesszimista, az akarat optimista. Arányuk (miként a jogállamiság ténye és igénye terén is) kb. 1:10-hez.

Érvénytelen?! Alap(törvényi) dilemma: *Életbe lép(het)ett az, ami halva született?* Sólyom L: „A zárószavazás előtti érdemi módosítás szégyene is megesett már vele – a bírák kényszernyugdíjazásának alkotmányba foglalásakor.” Sólyom László év eleji, hvg-beli megfigyelése alapos, sőt! Az Országgyűlés (OGY) dokumentálta: a zárószavazás napján lett benyújtva több tucatnyi, olykor tartalmilag is alkotmánysértő módosító indítvány. Van olyan képviselő, aki egymaga 15 opussal „dicsekedhet”. Egy is sok, ha nem koherencia-zavar kiküszöbölése a tárgya. Vö: az inkriminált ab-határozattal, annak lényegi, elvi azonosságával: 1279/B/2011. AB határozat az egyházügyi törvény közjogi érvénytelensége tárgyában. A bomba ketyeg. *Lesz (!) olyan AB vagy OGY, amely kimondja ugyanezt. Dőlni fog vele a teljes közjogi tákolmány.* **Nyilvános vita nincs az AT verifikálható közjogi érvénytelensége körül (kellene, hogy legyen).** A következmények miatt van ódzkodás. Ténybeli tisztáznivaló sincs: megtörtént a Sólyom László ex-államfő által is jelölt hiba, szégyen. Annak: a megannyi időn túli, hárszabály- és alkotmányellenes módosító indítvány konzekvenciájának a közjogi interpretálása lehet „lájtos” vagy kemény.

Piros sarokban áll a „lájtos” nézet, ti., hogy az alkotmány, esetünkben az AT ab ovo nem lehet alkotmányellenes, azt rá kimondani az Alkotmánybíróság se nem jogosult, se nem hajlandó. Ahány község, annyi temető: csúf ügy ide vagy oda, megy tovább az élet. Azóta a parlamenti táncrendből (hárszabályból) kioperálták a zárószavazás utáni ötre-bitre szóló módosítási tilalmat: ezután tehát már ilyen törvényalkotási bornírtság és pótcselekvés szériában, következmények nélkül születhet. **Miért pont ezt az egyet** ne lehetne visszahatóan argumentálni, intézményesíteni? **Cinizmus a köbön:** mint rendszeren - szerintem.

Magam a *kék sarokban* másként értékelek. Szerintem az AT hatályban van és marad is mindaddig, amíg közjogi érvénytelenségét, semmisségét ki nem mondják. Erre jogosult a mindenkori OGY és az AB. **A bajt, hibát az időmúlás nem annullálja.** Meg fog történni, csak nem tudni: mikor és ki által. A politikai szerencse forgandó. Eljön az idő, amikor általános vagy szelektív iniciatíva és/vagy váltás miatt ez napirendre kerül. Ez a jognak lényegi természete. Az elfojtás itt is a robbanásnak kedvezne. A jogban az ilyen fokú **hibából sose lesz szabályos helyzet, de bármely szabályos szituáció utóbb válhat szabálytalanná. Az érvénytelenség és a hatálytalanság nem szinonimák.** Az se mindegy, hogy súlyos eljárási okból, avagy érdemi hiba folytán támadható-e valami. Előbbi ugyanis okkal-joggal megelőzi az utóbbit. Általános (köz)jogi elv és gyakorlat, hogy az erre rendelt **közhatóság elsőként azt vizsgálja: valaminek a megalkotása során betartották-e a garanciális értékű és súlyú alaki normákat. Ha nem, az érdemi vizsgálat előtt, helyett és nélkül jön a semmisség (hatályon kívül helyezés) kimondása.** Az OGY részéről való ilyen döntés tekintetében szerintem az igazi kérdés ez: vajon a közjogi érvénytelenség **alkotmány-módosítás-e vagy sem, történhet-e 2/3 nélkül?** Evidensen jobb, tisztább, ha megvan a minősített többség, de kényszer-lépésként talán megáll a többségi határozat-hozatal is. Végül is, expressis verbis nem AT-módosítás volna ez, hanem ez a fajta semmisség átmeneti, hiba-orvosló lépés, ami mindössze tabula rasa-t nyújt: **teljességgel ugyanezt még a népszavazással való annullálás köréből se zárnám ki.** Csupán az a határ, hogy ekkor és itt érdemben ne piszkáljanak bele az AT-be: bármennyire is ég a markuk tőle! Bárhogy is lesz, természetesen utóbb szükség és mód is van vagy lehet immár korrekt alakisággal, érdemben a kívánt szabályt újra, jobban megalkotni. Nem csak az alkotmánybírósági, hanem pl. a közigazgatási bírászkodás keretében is ez bevett gyakorlat. E szempontból az AT tetemre hívása nem kisebbiti, hanem példaadóan nyomatékositja mind a hibát, mind annak kiküszöbölését.

Alkotmánysejtő alkotmányozás? Nem minden alaki hiba vezet semmisségre. Aktustani szempontból nem aggálytalanul ugyan, de az AB is elvként hirdeti és alkalmazza, hogy kisebb súlyú formai hiba nem vezet a legsúlyosabb jogkövetkezmény kimondásához. Ha pl. bárki véleményezési jogát figyelmen kívül hagyták, ez politikailag-szakmailag helytelen, de egyetértési, ill. vétójog hiányában nem eredményez megsemmisítő döntést. Más a helyzet a **(leg)főbb közjogi normák, biztosíték-értékű, rendszer-alakító szabályok negligálása terén, melyek itt leegyszerűsítve a törvény-alkotás v.s rendeleti kormányzás különbségében manifesztálódnak.** Ha tehát - pláne az alkotmányozás során - súlyosan és durván, mi több: önkényesen, lekezelően, esetleg tudatos normasértéssel megsértették a parlamenti nyilvános tárgyalás és döntéshozás rendjét, s benne az ellenzék jogainak a minimumait is, akkor **meg lehet és kell ismétlni a procedúra egészét, lett légyen szó alkotmányról vagy más határozat-hozatalról. Igenis előfordulhatott jogalkotási joggal való visszaélés is** (pl. ilyen volt a 98 %-os adóval való, rapid és büntető karakterű alkotmányozás), ami orvosolandó, s a jövőre nézve megelőzendő. Igaz, ez azzal a dilemmával jár együtt, **hogy vajon mi történjék a semmissé nyilvánított, ám addig hatályban volt (Alap)törvény nyomán létrejött, lezárult jogviszonyokkal. Zömmel (fenn)maradnak: erre is volna kézenfekvő AB elméleti-gyakorlati precedens.** Csakhogy ez már alkérdés: nem elvi, hanem végrehajtási, lebonyolítási nehézség. Ráadásul ez **egy hatalom-megosztási szisztémában nem is a megsemmisítést kimondó szerv hatásköre, kockázata és felelőssége. Az elvi kiállítás - végre - a közjogi rendteremtés alfája és ómegája lehetne, s kellene hogy legyen. Felelősséggel, tanulsággal, országnak-világnak hitelesítő példával szolgálna.**

Közjogilag ortodox A konzervatív, ambivalens alkotmánybírói gyakorlat feljavítható, turbósítható volna, felkeményíthető lenne egyéb argumentációval is. Ilyen pl. **a rész-egész viszonya. Ha ui. általában és rendszerint megsemmisítő erővel nem is avatkozhatnak bele az AB az AT már „működő” rendjébe** (máskor, más összefüggésben ezt is vitatnám: egy-egy fundamentális elvet sejtő bornírt, konkrét részt belőle már miért nem lőhetne ki!), **ez a megfontolás nem üti ki az egész közjogi érvénytelenségének és illetően jogi konzekvenciájának a megállapítását. Nem belenyúl az AB ilyenkor a rendszerbe, hanem annak geneziséét teszi taccsra. Erre nézve nincs generális, elméleti tilalom: ne is legyen!** A közjogi érvénytelenség kimondható az AT-re, de **a semmisség dátuma lehet eltérő, okosan mérlegelten nem visszamenőleges, időt hagyva a korrekt újra-alkotásra. Ez kezelhetné a köztes időszak jogi „termésének” dilemmáját is. De ha ilyen markáns, elvhű (ortodox?!) AB-szerepfelfogás ma nem realitás,** még mindig adódnék elfogadható **közbülső változat.** Nagy nehezen, szerencsére megmaradt az AB mindenkire kötelező **alkotmány-értelmező hatásköre.** Ennek révén pedig a testület megállapíthatná, hogy a közjogi érvénytelenségre utaló bizonyítékok nyomán patt-helyzet keletkezett. És bár ilyenkor **az AB ugyan nem nyúlna hozzá az AT-hez, de nem is nézhetné tétlenül - alkotmányos rendeltetése és felelőssége miatt - a kialakult állapotot. Alkotmányos követelményként, az alkotmányozás rendjét biztosító, értelmező határozatában talán megszabhatná, hogy miként, milyen időfaktor szerint, milyen átmeneti metódusokkal kell (!) az AT korrekcióját elvégezni.** Mindezt nem vezetői interjúban, hanem alkotmány-értelmezésben rakhatná helyre egy valóságos, felelős AB./ Mert ha nem, még így sem, akkor beélesedhet a közéleti humor (sóhivatal sóbányák hiányában?) vaskos ítélete: **minek így fenntartani Magyarországon olyan intézményt, amely eljelentékteleníti, margóra teszi önmagát?** Az AB - mindenféle ellenkező magyarázkodás ellenére is - korábbi **erejének, alkotmányos rendeltetésének, szellemének zömét, fogainak többségét elveszítette: pártos politikai casting ugyanakkor a stáblistáját fel- és túltöltötte.** A törvények markáns elvi precedens-bírósgából nagyrészt a piti ügyek rendkívüli, szuper jogorvoslatává sorolódott vissza. **11 helyett 15 taláros**

(talányos) *Buddha-szobor ül üdvözült mosollyal a korábbi érdemi szerepet felváltó nagy semmi felett.* Nem csak a fékek és ellensúlyok rendjének korrekciós tényezője, **de AB-önérdek is lenne** a reputációjának helyre billentése, a saját szerep-felfogásának markáns, minőségi megjelenítése. Esélyek ma erre: 1,X,2.

Észrevételek az Alaptörvényről Summázva: *ami benne jó, az nem új (habár zömmel áthangszerelt, elkent). Ami új, az többnyire nem jó, mert pártos-ideologikus ötletelés. Kérdés, probléma, hiátus amúgy se kodifikálható, csak a jó válasz (lásd a GDP 50 %-os mértékére vetített, korlátozó normát!).* Vesztesre áll az AT bármely mérvadó európai joganyaghoz, de a korábbi, rendszerváltó alkotmányhoz képest is. Trükközés is minősíti. Valójában korábban is alaptörvény volt a rendszerváltó alkotmány: a minőségi-elnevezésbeli váltásra való hivatkozás kamu. Eddig nem volt szó szerint nevesítve a kódexben a hatalommegosztás, de intézményesítve igen. Innentől, a szó belekerül, de valós érdeme, garanciája letűnt a független intézmények, posztok megszállásával, leépítésével, ártó megrendszabályozásával.

Sportemberi megközelítés: *egy ország mehet tönkre, ha az alkotmányos demokráciát futball-ütközetnek nézik. Felcsút kihív(hat)ná a Barca-t? Világválogatottnak képzei magát az alumni NBII! Átírja önzőn, játék közben a szabályokat. Ha mi rúgunk 11-est, a labda a hatosan áll, s nincs kapus. Ha az ellenfél, ő a félpályáról lő, s hárman háritunk. Mi adjuk a bírót, mi szólunk, mikor kell fújni, mikor van vége, sőt azt is megszabjuk, mi volt a múlt heti eredmény. Ilyen a fair play:* ebben, s másban? Futball-perspektívából, **focista attitűddel tilos alkotmányozni. Nem klubcsapat alkotmányoz, hanem nemzeti válogatott. Nem győztes-vesztes végeredményű a „játék”: nem a gyengébbeket megtipró küzdelem.** Másik sport-példa: *attól, hogy találsz egy boksz-kesztyűt, még nem hívhatod ki Erdei Zsoltot.* A többség (túl)hatalmát kell(ett volna) korlátozni, az önkény esélyét kizárva. Legalább a demokratikus konszolidáció igényét-esélyét érezni? Nem. Megbocsátás helyén elbocsátás tört elő – csaknem százezres léptékben! Brüsszelből nézve Magyarország: az egyik győzni, a másik kormányozni képtelen. Időnként cserélnek, de az axióma marad. *Uralni és igazgatni nem ugyanaz. Abszurd vége lesz a kuruckodásnak, ha a természet, a gazdaság, a fizika, a józanész, az Unió, s a társadalom törvénye(szerűsége)it a jog normája voluntarista módon legyőzni szeretné.*

Mindennek a lakmuspapír értékű példája a '89-es rendszerváltó alkotmány, és az új alaptörvény ünnepélyes bevezetőjének, preambulumanak, ill. Nemzeti hitvallásának a műfaji egybevetése. Míg az előbbi - amúgy gyenge minőségű, a belső normaszöveggel sem szinkronban álló – államcél volt, mely így nem követelte meg a kötelező végrehajtását, addig a Nemzeti hitvallást az **Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése** normatívvá teszi, kötelező szabállyá avatja. A silányság, a melldőngető kinyilatkoztatás, a történelmi tévelygés vált-válík így betarthatatlan, drákói előírassá.

Az AT-menet a 2/3-on kívül **negligált minden garanciális szabályt.** Hatástanulmány, gazdasági számszerűség, EU-jogi zsűrizés, alkotmányossági kontroll sem társult hozzá. A benyújtás utáni +2 napra **734 szövegjavítás** érkezett, még a módosítók előtt. Nem készült hozzá állapot-felvétel, sem szintézis a minőségi előzményekből, az AB iránymutató határozataiból. Ömlött bele sok közjogi fűzfapoéta spekulatív javaslata. Szakágazati metszetei ötletszerűek: ki-ki belenyomathatta a saját nünükéjét, stiláris vagy világnézeti meggyőződését. *1938-at kísérelték meg vegyíteni 2011-gyel,* eredménye a 70-es évek közepének tekli-meklije. *Fogalmi rendje önkényes, sanda.* Nemzeti hitvallása nonszensz pátozzsal tálalt hazabeszélős történelem-hamisítás. Ideologikus, olykor **vallási primátust képező tanok, képzetek foglalata sem lehetne egy világnézetiileg semleges állam**

alaptörvénye. Alapvető jogot, kötelezettséget illető felfogása középkori, tankönyvi tételeket leromboló, avított és diktatórikus. Eltűnedeznek az alanyi jogok, sőt az objektív állami intézmény-védelmi kötelezettségek, előtörnek az üres, ígéretértékű államcélok. Így: védi, törekszik, stb. Ami az állam oldalán ócsítás, a polgárnál drágítás. Az AB hatásköri kikerülése - II. kamara híján - politikai-jogi szabadrablást nyit meg.

A jogalkalmazásról A közhatalmi jogérvényesítésben (igazságszolgáltatás, közigazgatás) a széttartó tendencia, a permanens átszervezés, a komphelyzet, a talmi erő kultusz gyorsul, mélyül. A biztonság, a jogegység és a jogegyenlőség, a törvény előtti egyenlőség, a bírói függetlenség, azaz a komplex joguralom így, főként a „szenzitív” ügyekben gyakran sérül, alul marad. Amit kikezd a pártos jogalkotás, a végletekig leronthat a megrendült igazságszolgáltatás. Negatív áttörés talán még nincs, de sok hajszálrepedés, diszfunkció, részrehajló, indokolatlan, egyrészt-másrészt verdikt már van. **A Római Egyezmény 10. cikkének 2. alpont utolsó fordulója szerint: „a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása” is legitim cél.** Értelmezés Európában: nem csak a teljes körű és mértékű, azaz elmozdíthatatlanságot is szavatoló **bírói függetlenség tényét, de annak a látszatát is óvni kell** a hatalmi, beavatkozó próbálkozásoktól. A kiválasztás az alkalmasak közül ezt a kontinensen akceptálja. Bíró panasza szűk baráti körben: *amit velünk csinálnak, az olyan, mintha Overdose-t előbb nyugdíjba, majd utána szántani küldenék. Az ügyészség lebeg, mint Mohamed koporsója:* felelősségének alanya, valós rendje, hiteles próbája nincs. Olasz mintára egy csakugyan független, intakt, a nagypolitika visszásságaival szemben engesztelhetetlen ügyészi stáb életre hívása indokolt. A közhatalom féloldalas: jogi túltermelési válság ömlik a megszeppent, olykor megvetéssel, listázással kezelt, gyérülő apparátusra. A gyorsítás, a munkateher, a hatékonyság stb. szlogenje mindent visz, ám a konkrét megoldások rendre kontra-produktívak. A közhivatali attitűd amorf. Elvben a hatóságnak mindenki alárendeltje, de épp ezért senki, sose lehetne a kiszolgáltatottja. Mindinkább az. Az elkeseredett jogviták fenevadak végső küzdelmét modellezik.

Tarvágás ért minden autonómiát, mintha egy központból bármi jól kormányozható volna. Esélytelen, finanszírozhatatlan, rendszer-filozófiailag káros, testidegen, kontra-produktív e centralizáció. Kapzsi gyermek attitűdje ez. Az AT-nél a de jure és a de facto sok helyen elkülönül. Papíron európai lehet a norma, ám az életben a M.E. minden hatalom tényleges birtokosa. **A start és a cél igazából: minden hatalom forrása és végpontja a nép szuverenitása, melyre így eléggé álságos hivatkozni.**

Közjog a hatalmi berendezkedés értékválasztása is. **A pártállam diktatórikus képlete: a hatalom monolitikus és monopolisztikus.** Elve a „demokratikus centralizmus”, plusz tervgazdaság és állam-központú érdekmérlegelés, nagyszámú, ám virtuális emberi jogokkal: garanciák, jogvédelmi utak nélkül. **A III. köztársaság képlete viszont 89-től: pluralizmus, szabad, fair, többpártrendszerű választásokon nyugvó parlamentarizmus, demokratikus jogállamiság, szociális vagy másmilyen piacgazdaság, az emberi jogok elsődlegessége az állammal, főleg a közhatalommal szemben, jogegyenlőség és hatalommegosztás, azaz a fékek és ellensúlyok intézményesült rendje.** /A két rendszer között konvergencia, átjárhatóság, vegyítés kizárt./ 20 éven át jól-rosszul ez volt a gyakorlat, de nem nyilvánvalóvá téve: a szisztéma jó, csak rosszul csináljuk, szemben a pártállammal, mely hibás rendszer, ám sok engedménnyel, élhető mindennappal.

Hatalmi attitűd tarol. **A hatalommegosztás terén döntő súlyú hibák keletkeztek:** valamennyi intézménynél. A tankönyvekben 2 szint van: egy közhatalmi és egy tágabb összefüggés. (Utóbbiban volnának a sajtó szervei, az érdekképviseletek, etc.) Nézzük csak a szűkebb, államhatalmi szférát! 7 alany jön számításba: *törvényhozás, végrehajtás,*

igazságszolgáltatás, államfő, alkotmánybíráskodás, önkormányzatok, népi közvetlen hatalomgyakorlás. Mindezek kölcsönhatásban együttműködve adnák a fékek és ellensúlyok rendszerét. **Megrendült, borul a szisztéma.** Benne 4 fő elem: a közvetlen, népi hatalomgyakorlás, az igazságszolgáltatás, az alkotmánybíráskodás és az önkormányzatiság lényege *lúgozódik ki*. A többenél, főként a M.E. szerepénél a döntés és az érte viselt felelősség szakad el végletesen egymástól.

Önkormányzatból érdemileg helyhatóság Eredetileg az AB az önkormányzati jogok természetét a népfelség elvéből vezette le: „*a helyi önkormányzás alapjoga a népszuverenitásból fakadó jogosultság*”. Ez nem csak alapjogi szisztéma, de kollektív jogi bázis is volt: avantgárd kiinduló ponttal, természetjogi filozófiát követve. A választópolgárok közösségét megillető önkormányzás joga nem a hatalom adománya, hanem **eleve létező népi jog és szabadság. Azt a parlament el sem veheti, meg sem nyirbálhatja tetszése szerint. /Megtörtént!/** Tétélesen felsorolt önkormányzati alapjogok - 8 elem – nyert anno alkotmányos megerősítést, kapott kiemelt védelmet. Radikálisan, gyökeresen, a népszuverenitást megsértve, **csontkítva keletkeztek új szabályok.** AT 31. cikk: „(1) Magyarországon a helyi közügyek intézése és a közhatalom gyakorlása érdekében önkormányzatok működnek. (2) A helyi önkormányzatokra vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.” Műhiba itt az „érdekében”: azt **sugallja, hogy csupán célhoz kötött, ab ovo behatárolt önkormányzatiság lehet ezután.** A 32. cikkben rangrejtve, jólrosszul, immár nem alapjogként visszaköszönnek a korábbi jogosultságok: s kiegészülnek az ellenőrzésből felügyeletté szigorodott központi állami szerep dörgedelmeivel. Ez **más világkép, visszalépés, megtagadása mindannak, amit demokratikus decentralizációnak hívunk.**

Letűnt devolúció Az 1990 ősztől intézményesült helyi önkormányzati rendszernek volt **vezérelve, egységes, modern filozófiája.** Ezzel szemben az alaptörvényi változásnak nincsen (vagy ha mégis keresnénk, azt találnánk, hogy **ebből elég, túl önállóak, nyakasak, követelőzők és drágák az önkormányzatok, ideje lenyesni a szárnyukat**). 2012-ig az elvi bázis az Európai Önkormányzati Charta volt, annak kulcsszava pedig a **devolúció.** Utóbbi érvényre juttatja a decentralizált hatalom-gyakorlás előnyeit, valóságos helyi közhatalmat intézményesít, ezzel a központi kormányzatot tehermentesíti, átfogó helyi felelősséget is keletkeztet, utat, esélyt, módot ad a helyi erőforrások, célok, igények, közreműködések, érdekek bekapcsolódására, egyben a helyi demokrácia kibontakozására. Azonos irányba indult el 20-22 éve az ország, és benne, vele együtt a helyi társadalom: a demokratikus jogállamiságból is leszűrhető, központ-helyi relációban is érvényes hatalom-megosztás útján. Ennek vége! 2012-re és a további évekre **teljes fordulat áll be fenn és lent:** személyelvű szisztémával, elemi gondokkal, bajjal, felfelé áramló megoldatlansággal, demokratikus és finansziális deficittel, ugyanakkor eszázadi reform-szellem nélkül. **1990-91-ben nem történt meg, és azóta is húzódik a teljes-tétéles, államháztartási feladat-felülvizsgálat, hatásköri rendezés. Ezt elodázva nincs, nem lesz jó igazgatás, sehol.**

Alapvető „önkormányzati” változások Jegyzők előtt **helyhatósági alapvetéssel** is érdemes foglalkoznom. Az alaptörvényben 3 markáns, további nóvum van csupán: a) **5 éves ciklus-időtartam,** b) **kemény állami felügyelet** (akár a PSZÁF által betöltött, már-már irányítást leképező beavatkozást, csaknem kézi vezérlést elérő szintig bezárólag?), jóvahagyó eszköztárat is telepítve, és c) **megszorító jellegű átrendeződés a tulajdoni, immár nemzeti vagyoni tekintetben.** Mindez részben nem jó, részben nem ösztönző, feladatarányosan nem (lesz) elég, ámde kiteszi a rendszert a diszkriminatív politikai kegyosztásnak. Lazán megkerült alapkérdés: vajon meg tud-e egyáltalán birkózni a totálisan központosító állam az önkormányzatok helyett azzal, amit helyben döntően pénzsűke miatt jól

ellátni nem(igen) tudtak?! E kérdés aztán, több hullámban a különböző szintű ellátási formák, intézmény-fenntartó jogok és kötelezettségek, közszolgáltatások kapcsán lesz a végletekig kiélezett: a községi iskolától a városi tömegközlekedésig. Szerintem a centralizációs megoldás **esélye ezrelékekben mérhető** csupán. Modellezni kéne már a közoktatás, az alap- és a középfokú egészségügy, avagy a szociális igazgatás példáját. Tudás, fent és lent összhang, morális bátorság ehhez nem volt, ma sincs. **Korrekt állapot-felvétel itt sem előzte meg, nem övezi az alaptörvényi, financiai átalakítást.** Egyelőre nyoma sincs olyan, általános vagy szakági monitoringnak, melyből korrekt reform képződhetné. Bénító az ambivalencia: az **érzelmi kettősség, amely a 3200 helyhatóság többségénél a „birtokon belül vagyunk, mégis muszáj valamit kezdenünk”** dilemmáját hozta. A testületi létszám megkurtítása demagóg üzenet volt. 200 fős parlament nem tömhető tele önkormányzati vezetőkkel. A széles - vagy kurta - hatáskör a finanszírozási elégtelenséggel nem csereszabatos. Nem volt jó lépés anno a bajok, megoldatlanságok „önkormányzatosítása”, de ennél **rosszabb az öntelt, tudatlan, finanszírozhatatlan visszaállamosítás. Ez az ország nem bír el 3200 önkormányzatot. Bár a hivatalok száma kevesebb, az igazi feladvány nem ez vagy az, hanem ez is, az is modern felülvizsgálaton nyugvó karcsúsítást** kíván. Jó lépés a kényszertársulás megengedése, de önmagában talmi dolog. Társulni autonómiák szoktak, nem alávetettek. **Eltűnt az a kardinális elv, hogy az önkormányzati alapjogok egyenlők, a kötelezettségek viszont eltérőek** lehetnek. Megnyílt az út a lépcsőzetes önkormányzatiság irányába is, holott ilyenkor **autonómia csak fent van, lent (fél)gyarmati besorolás** is képződhet.

Milyen közigazgatás kell? Rengeteg rész-összefüggésre kisugárzó alaphiba, hogy **az AT adós maradt egy modern közigazgatás egységes, végig gondolt, az EU normáihoz igazodó képével, intézményével.** Ehelyett a (lég)vár-megye és a (helyben)járás üres vitája vitte a prímét. Régióról szó se essék, **politikai áldozat-felmutatás** a kistérség szétverése, s helyén a járás reinkarnálása. A jó koordináció várt, ígéretes példája helyett a kormány-hivatalok dekoncentrált divatja hoz távoli adminisztrációt, elidegenedést és üresjáratot, felsőbbrendű politikai túlhatalmat. **Horizontális és vertikális összerendezésnek, egyenlők koordinációjának a csírái sem látszanak.** Kivételezettek egyedi alkukkal teszik próbára a lenti gondok egésze iránt érzéketlen kormányzatot. Az adósság-helyzet önmagában robbanást hozhat. Olyan fair elemzés és megalapozott újra rendezés sincs, hogy mi történjék az **összeférhetetlenséggel** (pl. parlamenti és helyi mandátum szerint), és jó-e a gyakran **politikai fasírtot keletkeztető külön választási rend** testületre és polgármesterre. Esztergom példája és a várható többi feloldhatatlan ellentmondás még okos, stratégiai, távlatos tette ma sem figyelmeztet?!

Se pénz, se posztó Ez évig alapvető súlyú **alkotmányos tétel volt:** „Az állam tiszteletben tartja az önkormányzatok tulajdonát” /Alk. 12. § (2) bek./, és csak egy másik kör volt nemzetiesítve: „A magyar állam tulajdona nemzeti vagyon” /Alk. 10. § (1) bek./ **Lett összevonás generális nemzeti vagyonként, s jön mindennek a kökemény, rendszeralkotó, normatív és egyedi korlátozása. Ez a helyi fejlődésre beláthatatlan konzekvenciákkal** járhat. Lesz ezután még likvid vagyon és törzsvagyon, s az utóbbinak a kettős mélységű szabályozása az elidegeníthetőség tekintetében? Nem tudni, **világos koncepció sincs** rá, csak büntető karaktert sejtő szigorítás. Annyi olvasható, hogy „A helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely **feladataik ellátását szolgálja.**” /Alaptörvény 32. cikk (5) bek./, mely úgy értelmezhető, hogy **ez bizony egyfajta célvagyon, ami a feladat megvonásával „államosítható”?! Megtörtént.**

Eddig AB-határozatok elvi zsinórmértéke volt, hogy az önkormányzati autonómia, mely nem feltétlen és nem korlátlan, **főként a kormánnyal és a minisztériumokkal szemben adott**

védelmet: ez hatalom-megosztásként volt felfogható. Ennek vége, ui. az alaptörvény 34. cikk (1) bekezdése, talán a nemzeti együttműködés reményében vagy jegyében ezt mondja: „*A helyi önkormányzat és az állam a közösségi célok elérése érdekében érdekében együttműködik.*” Kérdés, hogy **érdek-ellentétük esetében ezt ki és hogyan fogja kikényszeríteni, szavatolni?** Mi van, ha X önkormányzattal, vagy annak vezetésével pedig **maga a kormány nem kíván kooperálni? Érdek-harmóniák?** Bármiféle országos, regionális vagy legalább területi és helyi **érdekegyeztetés híján** az se látható, hogy miként vesz részt az önkormányzat és annak X, Y, Z érdekképviselője a kormányzati döntéshozatalban? Milyen **metódusok és garanciák** szolgálnak arra nézve, hogy a **helyi ügyek, érdekek és szempontok kellően, időben megjeleníthetők legyenek, s azok hatást gyakorolhassanak a központi állami döntésekre?** E szempontból még a **korábbi alapjog: a felterjesztés joga is csak elkent, általános, oda-vissza informatív tételezést kapott. Általános, pozitív hozzáállásbeli példa akad viszont az Unió Alapjogi Chartájában,** mely a többi között részletesen szabályozza pl. a megfelelő ügyintézéshez való jogot, a dokumentumokhoz való hozzáférés jogát, és így tovább.

Egér, egér ki a házból! Illő, hogy pár slágvortot **az egérutak** címszó alá is begyűjtsek. A legfőbb, kijózanító következtetés: **új 2/3 híján a mai közjogi romhalmazra 100 %-ig makulátlan+békés jogi megoldás nincs. Kamuzás, látszategy(z)ség nem segít. „Csak” fair, demokratikus, európai és a népfeliségre építő, erőszakmentes és biztosítékokkal övezett kivezető út egyengethető. Nem jogi: politikai kérdés a (nagy)koalíció, s benne pl. egy Romulusz-Rémusz kettőse.** A helyreállítás esélyeiről, feltételeiről, alternatíváiról csend, suskus, személyi kalkuláció egyszerre érzékelhető. **A békés hatalom-váltás esélye napról-napra fogy. Előkészítettség gyenge. Készültségi fok ma: 0. Nehézségi fok: 150 %.** Mik a szóba jöhető variánsok? *A-premissza:* időben visszafelé is újjá varázsolni a jogállamot /annak biztonságát és múltra is szóló kiszámíthatóságát/ olyan, mint az omlettből a friss tojást rekonstruálni. Lehetetlen. Cezúra viszont lehet és kell is. Jön a *B-premissza:* kb. mint Erős Pistát a tubusba visszagyömöszölni. Nem kizárt, de feltételes, időigényes és nehéz. *C-opció:* a Dzsinn a palackba visszaterelhető, de nem bárki képes és kész rá, bárkinek el sem hinnénk. **Jogi peremfeltétel: az AT közjogi érvénytelenségének kimondása, mint alap, s az alkotmány hatalom-monopolizációs tilalmának beélesítése, mint az első pozitív, bizalomépítő és új szellemiséget nyújtó jel.**

Nincs kimunkált, perfekt korrekciós közjogi foratókönyv és megoldás. Semmi sincs ma. **Előnyök-hátrányok, előkészített alternatívák lehetnének:** sikerre esélyes átvezető módok vagy megvizsgált, ám elvetnivaló, eleve kivitelezhetetlen próbálkozások, ötletek. A - szerintem – az előbbieket közül jelzek párat. Kormány-kezdeményezésre **közjogi moratóriumot, ill. váltást megalapozó, 4-6 hónapi átmenet jöhet népszavazás útján: az AT felfüggesztésével, előírt korrekciós feladatokkal, garanciákkal.** Ez alatt újra-rendeázhető normatívák a **komplex jogállamiság, s európai nívójú alkotmány kerülhet a Ház, s a nép elé.** Vissza kell térni érdemben a 89-es alkotmányhoz, de el kell végezni annak eszázadi modernizációját. **Az alkotmányos intézmények szervezeti, személyi, etc. függetlenségét vissza kell állítani. Az ügyészséget a kormány alá kell rendelni! Új, az állam felelősségét intézményesítő jogalkotási rend épüljön ki. A független posztok letarolásának, megszállásának korrekciója elengedhetetlen: megoldása demokratikus legitimációs alapon kezelhető. Az emberi jogok visszaszolgáltatása a népnek, a hatalom korlátjaiként való tételezése, az uniós Alapjogi Charta és jogi felelősségi modell átvétele kell. A fair választások ügye forrong: krédó a külső kontroll-mechanizmusok útján is szavatolt leválthatóság. Az európai, demokratikus választás 4 fundamentuma nem lehet vitatéma sem de jure, sem de facto: egészen a legitimációs feltétel felvetéséig. Szanálni kell**

az országot a makro-ügyekben, a közhatalmi-közigazgatási vetületekben is, továbbá: szinte minden fontos szakpolitika terén, érdemi modernizációval és minőségi garanciákkal. Kulcsszó itt is: **strukturális és fenntartható megoldás** kell. Alternatívák megalapozása, felmutatása szükséges azonnal minden kulcsponton, és nyomban nyilvánossá téve: ha jön a váltás, ezzel kezd az új garnitúra. **Megnyugvást kell hozni a társadalomra, és békés építkezést hirdetni 3-5 év kiszámíthatóságával.** Humort, jobb légkört, szavahihetőséget, **bizalmi elvet, pozitív gesztust visszahozni** a hétköznapokba! Ami most van, ricinus ebéd közben. Ingyen-ebéd nem lesz, de a polgár a táplálkozási lánc boldogabbik végére kerülhet. Könnyű nem lesz, de talán elviselhető(bb) igen.

Az Óceánon túl a közéleti nyitottságot **Napsugár-törvény(kezés)nek** is hívják. Nálunk beborul az ég: nincs fény a szemekben, néha a fejekben sem. Így vált a **'89-es a nyitott közpolitika zárt kamarillapolitikává**, bárhol, bármiben, bármikor. Ez a bennfenteseknek igazodási pont és hallgatási parancs. A többieknek ambivalens kihívás: a középre igazodóknak kivárás, egyrészt-másrészt maszatalás, egyedi kilincselgetés. A tőlük balra állóknak, vagy a katedrán és a közéletben felelősen állást foglalóknak virtuális műtőasztal, melynél a művelet végén derül csak ki: operálni vagy boncolni sikerül.

Biztos, hogy ennyire elszúrt közjogi paletta a miénk? Egyelőre nincs nívós pro és kontra válasz, fair diszkusszió. Külföldről több, mívesebb alkotmányjogi analízis érkezik hozzánk, mint készül a honi kutatók részéről. Az enyémtől eltérő, ám fair, korrekt alapállású hazai vélekedés egy kivonatolt példáját idézem. Egy 2012.02-14-i híradás szerint, mely az USA itt-ott kifogásolható, öreg alkotmányáról szólt, párhuzamot keresve Dr. Jakab András oda konkludált, hogy „*az Alaptörvényt egy sikeres Magyarország sikeres kormánya legitimálhatja ... ha jól kormányoznak, akkor ez látványos háttérrel adhat, ha ellenben rosszul, akkor ez inkább csak dühítő színháznak fog tűnni.*” Igaz talán, de tudjuk: a színész a színpadon azért alakoskodik, hogy kifejtse, a politikus a pódiumon azért, hogy elrejtse az igazságot. Szophoklész Antigoné c. darabjában Kreon király még mondhatta: nagyralátó gondolt alattvalóban ártalom. Rossz rendszert rivaldafény, királyi kinyilatkoztatás, udvari tapsorkán nem tesz jobba.

Az Alaptörvénnyel nagyrészt **odalettek a szociális háló tartó-pillérei, alapjogai** (is). Skót figyelmeztetés: **attól, hogy felemelitek a koporsó árát, még nem fog kevesebb ember meghalni.** Mutatis mutandis **igaz ez kisebb-nagyobb rendszerek kilátásaira: túlélésére, ill. elmúlására nézve is.**